

การเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัท: กรณีศึกษาบริษัทขนาดใหญ่ 50 บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย Environmental Disclosures in Corporate Annual Reports: A Study of Top 50 Companies listed in the Stock Exchange of Thailand

มันชัย สุทธิพันธุ์*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและทดสอบหาความสัมพันธ์ของปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมและปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูล โดยใช้ 50 บริษัทขนาดใหญ่เป็นกลุ่มตัวอย่างและใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการนับคำของข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี พ.ศ. 2553 ผลการศึกษาพบว่าบริษัทจำนวน 48 (ร้อยละ 96) บริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี หัวข้อการกำกับดูแลได้รับความนิยมนในการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมมากที่สุด บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมสูงสุดแต่บริษัทในกลุ่มเทคโนโลยีเปิดเผยข้อมูลต่ำสุด ในการทดสอบความสัมพันธ์การศึกษาค้นคว้าลักษณะของอุตสาหกรรมและประเภทของเจ้าของ

กิจการมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ข้อจำกัดจากงานวิจัย คือ ปริมาณของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา และเครื่องมือที่นำมาใช้วิเคราะห์เนื้อหา

คำสำคัญ : การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม รายงานประจำปี ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

* อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วิทยาเขตหาดใหญ่)

Abstract

This study investigates environmental disclosures in annual reports of listed companies in the Stock Exchange of Thailand (SET) and tests for any possible relationship between the amount of environmental disclosures and a variety of factors. 50 listed companies are drawn from all companies in SET as samples. Content analysis by word count is used to count environmental information from Thai corporate annual reports in 2010. Initial findings indicate that there are 48 companies (96%) providing environmental disclosures in their annual reports. The most famous locations of environmental information are revealed in corporate governance. The companies with the largest environmental disclosures are in resource industry, while the lowest disclosures are made in technology industry. There are a positive relationship between the amount of environmental disclosures in annual reports, and type of industry and ownership status. The usual limitations associated with sampling, and content analysis apply. Disclosure quality was not considered.

Keywords : Environmental Disclosures, Annual Reports, The Stock Exchange of Thailand

บทนำ

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบันมีผลโดยตรงต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมในเวลาเดียวกัน ซึ่งผลกระทบดังกล่าวนี้ส่งผลโดยตรงต่อคน สัตว์และสิ่งแวดล้อมทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นภาวะโลกร้อน ภัยธรรมชาติ และปัญหาภาวะด้านสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์น้ำมันรั่วที่อ่าวเม็กซิโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2553 ได้สร้างความเสียหายอย่างมากต่อสิ่งมีชีวิตทางทะเล สิ่งแวดล้อมและชุมชนที่อยู่บริเวณนั้น และเป็นสาเหตุให้ บริษัท บี.พี. ต้องเสียเงินจำนวนมหาศาลเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว (Villiers and Staden, 2011) แสดงว่าในปัจจุบันบริษัทเองไม่สามารถพิจารณาเพียงกำไรที่บริษัทดำเนินงานได้ แต่ยังคงพิจารณาและให้ความสำคัญกับสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย เนื่องจากพลังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในปัจจุบันมีอำนาจมากพอที่จะทำให้บริษัทต้องตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ไม่ใช่แค่เพียงผู้ถือหุ้น และผู้ลงทุนเหมือนในอดีต ทำให้บริษัทในปัจจุบันต้องแสดงและเปิดเผยข้อมูลของบริษัทไม่เฉพาะแค่ข้อมูลที่เป็นตัวเงิน (Financial information) อย่างเดียว แต่บริษัทต้องเปิดเผยข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเงิน (Non-financial information) ด้วย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ซึ่งข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเงิน หมายถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยการเปิดเผยข้อมูลนั้น บริษัทเองก็มีสื่อต่างๆ มากมายเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกิจการ เช่น รายงานประจำปี Websites ของบริษัท รายงานที่แยกออกมาจากรายงานประจำปี (รายงานด้านสิ่งแวดล้อม หรือรายงาน 56-1) จัดหมายถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่อย่างไรก็ตามสื่อที่ยังได้รับความนิยมในการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทมากที่สุดก็คือ รายงานประจำปี เพราะถือว่าเป็นรายงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Wiseman, 1982) รวมทั้งยังได้รับความนิยมในการนำมาศึกษาวิจัยมากกว่าสื่อชนิดอื่น

การศึกษาการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทส่วนใหญ่เกิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น (Kolk et al., 2001) แต่มีการศึกษาน้อยมากเกี่ยวกับหัวข้อการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย นอกจากนี้การเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยยังคงเป็นการรายงานแบบสมัครใจเพราะไม่มีกฎหมายรับรองการเปิดเผยข้อมูลโดยบริษัท ทำให้ผู้วิจัยไม่ทราบขอบเขต เนื้อหาและปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ แต่หลายประเทศที่มีการรายงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างสมัครใจก็มีขอบเขตและปริมาณการเปิดเผยข้อมูลที่สูง (Newson and Deegan, 2002) เนื่องจากประเทศที่ทำการศึกษาก่อนหน้านี้มีพลังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสูง (Stakeholder power) จึงสามารถกดดันให้กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมขึ้น แต่ในประเทศไทยเองยังไม่มีเอกสารอ้างอิงเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลโดยสมัครใจเปรียบเทียบกับพลังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของบริษัท การศึกษาวิจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก็ยังมีน้อย (Suttipun and Stanton, 2011) รวมทั้งมีบางปัจจัยที่ไม่เคยมีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเลย เช่น ความเสี่ยงทางการเงิน ชนิดของผู้ตรวจสอบบัญชี และลักษณะของกิจการ ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีโดยบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รวมถึงการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมและปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูล โดยการศึกษาครั้งนี้มีคำถามวิจัยที่สำคัญสองคำถามคือบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

มีการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีอย่างไร และปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี การศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาจากกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ 50 บริษัทที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตั้งให้เป็น SET50 การเลือกกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ได้มีการอ้างอิงมาจากงานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม (Guthrie and Parker, 1990) โดยงานวิจัยในอดีตพบว่าบริษัทขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก (Deegan and Gordon, 1996; Gray et al., 1995) เนื่องจากบริษัทขนาดใหญ่เองจะมีปริมาณผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก รวมทั้งการมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อาจจะสูงกว่าด้วย (Brammer and Pavelin, 2008) ดังนั้นบริษัทขนาดใหญ่เองก็อาจจะมี การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีมากกว่าบริษัทขนาดเล็กหรือขนาดกลาง

การรายงานการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเริ่มจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย ต่อด้วยความจำเป็นของการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย งานวิจัยเกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย สมมติฐานงานวิจัย วิธีการวิจัย ผลการศึกษาวิจัย รวมทั้งบทสรุปและคำแนะนำ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้

ถึงแม้ว่ามีหลายทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่มีสองทฤษฎีที่ได้รับความนิยมสูงสุดในการใช้เพื่อการศึกษาการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม นั่นคือ ทฤษฎี Legitimacy theory และทฤษฎี Stakeholder theory โดยมีผู้วิจัยใช้สองทฤษฎีนี้มากมาย (Branco et al., 2008; Islam and Deegan, 2010; Joshi and Gao, 2009) อย่างไรก็ดี การศึกษานี้จะใช้เพียงทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ในการสืบสวนและทดสอบความสัมพันธ์ของการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพล (Gray et al., 1998; Llenda et al., 2007; Roberts, 1992) เหตุผลของการไม่นำทฤษฎี Legitimacy theory มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยเองยังไม่มีกฎหมายในการกำหนดให้บริษัทต้องเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของตนเอง

ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถูกใช้เพื่ออธิบายเหตุผลว่าทำไมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงมีส่วนในการกำหนดแนวทางปฏิบัติของบริษัท ซึ่งบริษัทเองก็ต้องตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของตนด้วย (Cheng and Fan, 2010; Freeman et al., 2007) โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในปัจจุบันนั้นไม่ได้มองเพียงแค่ผู้ถือหุ้นหรือผู้ลงทุนอีกต่อไป แต่จะหมายรวมถึง เจ้าหนี้ ลูกค้า คู่แข่ง พนักงาน สื่อ ชุมชน หน่วยงานภาครัฐบาล ผู้จัดส่งวัตถุดิบ องค์กรเอกชน และคนรุ่นต่อไป (Carrol and Bucholtz, 2006; Deegan, 2001) โดยบริษัทจะต้องบริหารจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ถ้าบริษัทต้องการที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน แต่บริษัทไม่จำเป็นต้องสร้างความพึงพอใจให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอัตราที่เท่ากัน บริษัทอาจจะพิจารณาว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มใดมีอิทธิพลต่อบริษัทมาเป็นอันดับต้นๆ แล้วบริษัทจึงตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มนั้นก่อนกลุ่มอื่นๆ (Donaldson and Preston, 1995) อย่างไรก็ตามความสนใจและความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ดังนั้นบริษัทเองต้องตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย (Deegan, 2001) โดยสรุปแล้วตัวทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะถือว่าบริษัทเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคนหลากหลายกลุ่ม

มีความสนใจที่หลากหลาย ดังนั้นบริษัทเองก็ควรที่จะตอบสนองในความต้องการของกลุ่มคนที่หลากหลายด้วยเพื่อที่บริษัทจะสามารถประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจต่อไป (Ratanajongkol et al., 2006)

ความเป็นมาของการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

ในปี พ.ศ. 2542 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้นำร่องการกำกับดูแลที่ดีของกิจการในประเทศไทย โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ควรเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการกำกับดูแลที่ดีของกิจการในรายงานประจำปีของตนเอง ซึ่งในการรายงานการกำกับดูแลกิจการนั้นได้รวมเอาการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อมเข้าไปด้วยแต่อย่างไรก็ตามการรายงานในครั้งนั้นเป็นเพียงการรายงานตามความสมัครใจ ซึ่งบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเองจะเปิดเผยข้อมูลหรือไม่ก็ได้ (Ratanajongkol et al., 2006) และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับดูแลที่ดีของกิจการได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในปี พ.ศ. 2549 เนื่องจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนหลักการในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการกำกับดูแลใหม่ โดยในครั้งนี้อยู่ภายใต้การบริหารของแต่ละกิจการควรจะมีนโยบายเกี่ยวกับหัวข้อสังคมและสิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนจากการรายงานตามความสมัครใจเป็นถ้ากิจการไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเหล่านี้ในรายงานประจำปีแล้ว กิจการต้องทำเรื่องเพื่ออธิบายกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Comply-or-explain approach) โดยแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับดูแลฉบับใหม่นี้มีผลทำให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ควรจะต้องเปิดเผยข้อมูลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของตนเอง โดยเริ่มในปี พ.ศ. 2550 (Lint, 2009)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทในประเทศไทยมีอยู่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มจาก Williams (1999) ศึกษาจากรายงานประจำปีของบริษัท จำนวน 28 บริษัท โดยการศึกษาพบว่าระบบทางสังคมและการเมืองการปกครองมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทในประเทศไทย Kuasirikun และ Sherer (2004) ทดสอบการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัท จำนวน 63 บริษัท ในปี พ.ศ. 2536 และ 84 บริษัท ในปี พ.ศ. 2542 โดยการศึกษาพบว่าแนวโน้มการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีการเพิ่มขึ้นเล็กน้อย Connolly และ Limpaphayon (2004) ใช้กลุ่มตัวอย่างจากรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จำนวน 120 บริษัท เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและการแสดงข้อมูลด้านการเงินของบริษัทในรายงานประจำปี โดยผลการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ทำการทดสอบ Ratanajongkol et al. (2006) ทดสอบแนวโน้มของการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของ 40 บริษัทขนาดใหญ่ ในปี พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2544 โดยผลการศึกษาพบว่าแนวโน้มการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีมีการลดลงในปีของการศึกษาข้อมูล Rahman และคณะ (2010) ใช้รายงานประจำปีของ 37 บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2549 เพื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและผลทางการเงินของบริษัท (Financial performance) โดยผลการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ใดๆระหว่างตัวแปรที่กำหนดไว้ Suttipun และ Stanton

(2011) สืบสวนการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จำนวน 75 บริษัท ในปี พ.ศ. 2550 เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมกับขนาดของบริษัท ชนิดของอุตสาหกรรม ลักษณะของเจ้าของประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการ และความสามารถในการทำกำไรของกิจการ โดยผลการศึกษาพบว่าปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับขนาดของบริษัท ดังนั้นในการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาเองได้เพิ่มตัวแปรอิสระอีก 4 ตัวแปร เพื่อทดสอบกับปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลพื้นฐานอื่นๆ เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมด้วย

สมมติฐานการวิจัย

จากคำถามวิจัยที่ว่าด้วยปัจจัยอะไรมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยนั้น ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจนได้ปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้คือ ขนาดของบริษัท ชนิดของอุตสาหกรรม ลักษณะของเจ้าของ ประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการ ลักษณะผู้ตรวจสอบบัญชี ประเภทของธุรกิจ อายุของกิจการ ความเสี่ยงทางการเงิน และความสามารถในการทำกำไร ดังนั้นในการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานงานวิจัยไว้ 9 หัวข้อ ดังนี้

ขนาดของกิจการ

จากทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder theory) ได้กล่าวไว้ว่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่กว่าจะต้องตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากกว่า ซึ่งก็หมายถึงว่าบริษัทต้องเปิดเผยข้อมูลทั้งที่เป็นตัวเงิน

และไม่เป็นตัวเงินมากกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็กกว่า เพราะว่า มีจำนวนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากกว่า (Cowen et al., 1987) ดังนั้นการศึกษาในอดีตส่วนใหญ่มักจะพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมและขนาดของกิจการ (Choi, 1999; Cormier and Gordon, 2001; Deegan and Gordon, 1996; Ho and Taylor, 2007; Raar, 2002; Stanwick and Stanwick, 2006) อย่างไรก็ตาม ในบางการศึกษาก็ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว (Davey, 1982; Ng, 1985; Roberts, 1992) ดังนั้นสมมติฐานที่ 1 คือ ขนาดของกิจการมีอิทธิพลกับปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ลักษณะของอุตสาหกรรม

จากการศึกษาในอดีตพบว่า บริษัทจะถูกแบ่งออกเป็นสองประเภทตามลักษณะของอุตสาหกรรมที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม นั่นคือ บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสูง และกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ (Choi, 1999; Hackston and Milne, 1996; Patten, 1992) โดยตัวอย่างของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสูง ได้แก่ อุตสาหกรรมเกษตรกรรมและอาหาร อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมป่าไม้ และอุตสาหกรรมกระดาษ เป็นต้น ส่วนบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ เช่น อุตสาหกรรมบริการ อุตสาหกรรมด้านสุขภาพ อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ซึ่งข้อมูลการแบ่งลักษณะของอุตสาหกรรมถูกเปิดเผยไว้ในตารางที่ 1 ผลการศึกษาส่วนใหญ่พบว่าบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสูงนั้นจะมีปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีสูงกว่าบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ (Ahmad and Sulaiman, 2004; Choi, 1999; Ho and Taylor, 2007; Newson and Deegan,

2002; Stray and Ballantine, 2000) ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานที่ 2 ว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมใน

รายงานประจำปีของบริษัทกับลักษณะของอุตสาหกรรมที่บริษัทนั้นๆ ดำเนินงานอยู่

ตารางที่ 1 ชนิดของอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ลักษณะของอุตสาหกรรม	ขนาดตัวอย่าง (n)	การมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม					
		การศึกษาครั้งนี้	Suttipun& Stanton (2011)	Deegan& Newson (2002)	Choi (1999)	Hackston & Milne (1996)	Robert (1992)
เกษตรกรรมและอาหาร	4	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง/ต่ำ	ต่ำ
การเงิน	10	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	-	-	-
อุตสาหกรรม	3	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง
การก่อสร้าง	8	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	-	ต่ำ	-
ทรัพยากรธรรมชาติ	10	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	-
บริการ	11	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
เทคโนโลยี	4	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	-

สูง หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสูง; ต่ำ หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ

ลักษณะของเจ้าของกิจการ

การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งบริษัทออกเป็น 2 ประเภทตามลักษณะของเจ้าของกิจการ โดยถ้ารัฐบาลถือหุ้นสามัญในบริษัทนั้นๆ เกินกว่าร้อยละ 51 ให้ถือว่าเป็นกิจการหรือบริษัทของภาครัฐบาล นอกนั้นให้ถือเป็นบริษัทเอกชนทั้งหมด โดยการศึกษาที่มีความเชื่อว่าลักษณะของเจ้าของกิจการที่แตกต่างสามารถมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีได้ ตัวอย่างเช่น Cormier และ Gordon (2001) พบว่า บริษัทของภาครัฐมีการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมมากกว่าบริษัทของภาคเอกชนในประเทศแคนาดา ส่วนที่ประเทศสวีเดน Tagesson และคณะ (2009) ก็พบ

ผลการศึกษาในแนวทางเดียวกัน อย่างไรก็ตามในบางประเทศ ยกตัวอย่างเช่น ประเทศอิตาลี Secci (2005) พบว่าบริษัทของภาคเอกชนมีการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีมากกว่าบริษัทของภาครัฐ และ Balal (2000) ก็พบผลการศึกษาเช่นเดียวกันในประเทศบังกลาเทศ โดยพบว่าบริษัทเอกชนมีการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมมากกว่าบริษัทของรัฐบาล ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาตั้งสมมติฐานที่ 3 ว่า ลักษณะของเจ้าของกิจการมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการ

ประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการถูกพบว่ามีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมของบริษัท (Adams et al., 1998; Kolk et al., 2001) โดยผลการศึกษาในอดีตพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างบริษัทที่มีที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศจะมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมมากกว่า (Hackston and Milne, 1996; Jahamani, 2003; Niskala and Pretes, 1995; Stanwick and Stanwick, 2006) ดังนั้นในการศึกษานี้จึงได้วางสมมติฐานไว้ว่า ประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนไว้ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ชนิดของผู้ตรวจสอบบัญชี

บริษัทตรวจสอบบัญชีที่มีขนาดใหญ่กว่า ยกตัวอย่างเช่น บริษัทในกลุ่มบิ๊กโฟร์ (Big4) ได้รับความยอมรับมากกว่าจะมีมาตรฐานในการตรวจสอบที่สูงกว่าและสิ่งที่คุณค่าซึ่งหมายถึงบริษัทที่จะต้องปฏิบัติตามย่อมยุ่งยากกว่า รวมไปถึงการเปิดเผยข้อมูลซึ่งอาจจะต้องเปิดเผยข้อมูลที่มากกว่าบริษัทที่ไม่ได้ใช้บริษัทตรวจสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Joshi and Gao, 2009) ดังนั้น บริษัทที่เป็นลูกค้าของบริษัทตรวจสอบบัญชีบิ๊กโฟร์อาจจะต้องเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีมากกว่าบริษัทที่ไม่ได้ใช้บริการจากบริษัทตรวจสอบบัญชีเหล่านั้นอย่างไรก็ตามผลการศึกษาที่ได้มาจากอดีตก็ให้ผลลัพธ์ที่ไม่เหมือนกัน (Inchausti, 1997; Joshi and Gao, 2009) ดังนั้นในการศึกษานี้มีการตั้งสมมติฐานที่ 5 ว่าชนิดของผู้ตรวจสอบบัญชีมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ลักษณะของกิจการ

ลักษณะของกิจการในการศึกษานี้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ กิจการแบบธุรกิจครอบครัว และกิจการที่ไม่ใช่ธุรกิจครอบครัว เพราะว่าบริษัทส่วนใหญ่ในอดีตของเอเชียมักจะทำธุรกิจลักษณะรุ่นต่อรุ่นหรือที่เรียกว่าธุรกิจแบบครอบครัว โดยมีความเชื่อว่าธุรกิจแบบครอบครัวไม่ค่อยจะเปิดเผยข้อมูลทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินมากกว่าธุรกิจที่ไม่ใช่ครอบครัว (Iu and Batten, 2001) ทั้งนี้เนื่องจากกิจการแบบธุรกิจครอบครัวจะกลัวการเปิดเผยความลับของกิจการสู่สาธารณะและยังคงมีมุมมองที่ว่า การเปิดเผยข้อมูลแบบสมัครใจยังเป็นเพียงต้นทุนที่เพิ่มขึ้นของกิจการเท่านั้น ซึ่งมีการศึกษาโดย Choi (1999) ที่ตั้งสมมติฐานว่ากิจการแบบธุรกิจครอบครัวอาจจะส่งผลต่อการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี แต่จากผลการศึกษา ก็ได้พบว่าปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูล อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ก็ยังสนใจในการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของกิจการโดยมีการตั้งสมมติฐานที่ 6 ว่า ลักษณะของกิจการบริษัทมีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

อายุของกิจการ

จากทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder theory) ที่กล่าวไว้ว่า บริษัทที่มีอายุมากกว่าอาจจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลทั้งที่เป็นตัวเงิน (Financial information) และข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเงิน (Non-financial information) สูงกว่าบริษัทที่มีอายุน้อยกว่าเพราะว่าจำนวนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มากกว่า (Cowen et al., 1987) ดังนั้นอายุของกิจการบริษัทก็อาจมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้ ซึ่งนี่ก็คือสมมติฐานที่ 7 ในหัวข้อนี้

ความเสี่ยงทางการเงิน (Debt ratio)

บริษัทที่มีความเสี่ยงทางการเงินสูงอาจจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมมากกว่าบริษัทที่มีความเสี่ยงทางการเงินที่ต่ำกว่า เพราะเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกิจการต้องการให้บริษัทเปิดเผยข้อมูลมากที่สุด (Schipper, 1981) ดังนั้นบริษัทจึงต้องเปิดเผยข้อมูลตามที่เจ้าหน้าที่ร้องขอเท่าที่จะทำได้ ซึ่งหมายถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมด้วย (Joshi and Gao, 2009) แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาในอดีตก็ได้ผลลัพธ์ที่ไม่เหมือนกันจากความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม และความเสี่ยงทางการเงิน (Tai et al., 1990; Wallace and Naser, 1995) ดังนั้นในการศึกษานี้จะตั้งสมมติฐานที่ 8 ว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทกับความเสี่ยงทางการเงิน

ความสามารถในการทำกำไร

ความสามารถในการทำกำไรเป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่งซึ่งอาจจะมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัท ซึ่งตามการศึกษาในอดีตพบความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการทำกำไรและปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีกับความสามารถในการทำกำไรของกิจการ (Hackston and Milne, 1996; Ng, 1985; Roberts, 1992) บางงานวิจัยก็พบความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างตัวแปรทั้งสองตัวนี้ (King and Lenox, 2001; Mathur and Mathur, 2000) แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยอีกบางส่วนก็ไม่พบความสัมพันธ์ใดๆ ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมและความสามารถในการทำกำไร (Gray et al., 1995) ดังนั้นเพื่อการศึกษาครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานที่ 9 ว่าความสามารถในการทำกำไรของกิจการมีอิทธิพลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี

วิธีการวิจัย

การศึกษาใช้รายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในการสืบสวนเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้รายงานประจำปี (ภาคภาษาไทย) ในการเก็บข้อมูลซึ่งก็เคยมีนักวิจัยที่ทำการเก็บข้อมูลที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ตัวอย่างเช่น Choi (1999) ศึกษาการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ได้ ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้ภาษาเกาหลีในการเก็บ ที่ประเทศบังกลาเทศ Balal (2000) เก็บข้อมูลโดยใช้ภาษาบังกลาเทศเพื่อศึกษาการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัท การศึกษาครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยวิธีการนับจำนวนคำ (Word count) เพื่อนับปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคือบริษัทขนาดใหญ่ 50 บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2553 การเลือกกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ได้มีการอ้างอิงมาจากงานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมว่า (Guthrie and Parker, 1990) โดยงานวิจัยในอดีตพบว่าบริษัทขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก (Deegan and Gordon, 1996; Gray et al., 1995) เนื่องจากบริษัทขนาดใหญ่เองจะมีปริมาณผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก รวมทั้งการมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อาจจะสูงกว่าด้วย (Brammer and Pavelin, 2008) ดังนั้นบริษัทขนาดใหญ่เองก็อาจจะมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีมากกว่าบริษัทขนาดเล็กหรือขนาดกลางแบบเก็บข้อมูลจากการศึกษาในครั้งนี้ได้ดัดแปลงมาจากงานวิจัยในอดีตจาก Deegan และ Gordon (1996) Hackston และ Milne (1996) และ Wiseman (1982)

ซึ่งหัวข้อเกี่ยวกับข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี 22

หัวข้อ ประกอบด้วย

1. นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม
2. ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมถึง ISO 14001
3. การจัดการความเสี่ยง รวมทั้งการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม
4. การตรวจสอบสิ่งแวดล้อม
5. เป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม
6. การรับรองมาตรฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
7. รางวัลด้านสิ่งแวดล้อม
8. วัตถุประสงค์ รวมทั้งการวิจัยและพัฒนา การจัดการพลังงาน
9. กระบวนการผลิต รวมถึง เทคโนโลยีสีเขียว และเงินลงทุน
10. ผลิตภัณฑ์สีเขียว
11. การจัดการของเสีย
12. การจัดการที่ดิน การฟื้นฟูที่ดิน
13. การลดมลภาวะทางอากาศ
14. การกำจัดน้ำเสีย
15. การจัดการการรั่วไหล
16. การจัดการทางด้านเสียง
17. กิจกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมของกิจการ
18. ต้นทุนด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
19. ระบบบัญชีต้นทุนสิ่งแวดล้อม
20. การรายงานการพัฒนาอย่างยั่งยืน
21. การศึกษาและอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
22. การฟ้องร้อง การดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ตัวแปรตามในการศึกษาคำนี้คือปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งทำการวัดโดยการนับจำนวนคำตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ส่วนตัวแปรอิสระที่จะนำมาทดสอบความสัมพันธ์ที่อาจจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมี 9 ตัวแปร คือ ขนาดของบริษัท ชนิดของอุตสาหกรรม ลักษณะของเจ้าของ ประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการ ลักษณะผู้ตรวจสอบบัญชี ประเภทของธุรกิจ อายุของกิจการ ความเสี่ยงทางการเงิน และความสามารถในการทำกำไร โดยขนาดของกิจการทำการวัดจากยอดขายของกิจการ (Belkaoui and Karpik, 1989; Hackston and Milne, 1996) ถึงแม้ว่าบางการศึกษาจะวัดขนาดของกิจการจากจำนวนของพนักงาน หรือมูลค่าสินทรัพย์สุทธิ (Adams et al., 1998; Roberts, 1992) ส่วนชนิดของอุตสาหกรรมนั้น การศึกษาคำนี้จะแบ่งชนิดของอุตสาหกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสูง และกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ ตามการศึกษาก่อนหน้านี้ (Choi, 1999; Hackston and Milne, 1996; Patten, 1992) โดยให้ตัวเลข 1 คือ กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสูง และ 2 คือ กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ ในด้านลักษณะของเจ้าของก็แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1 แทนกิจการที่มีเจ้าของเป็นรัฐบาล และ 2 แทนกิจการที่มีเจ้าของเป็นเอกชน ประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการในการศึกษานี้ก็แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1 แทนกิจการที่มีเจ้าของกิจการอยู่ต่างประเทศ และ 2 แทนกิจการที่มีเจ้าของกิจการอยู่ในประเทศไทย ลักษณะของผู้ตรวจสอบบัญชีของกิจการ การศึกษาคำนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ 1 แทนผู้สอบบัญชีจากบริษัทตรวจสอบบัญชีชั้นนำ 4 แห่ง หรือที่เรียกว่า บิ๊กโฟร์ (Big4) และ 2 แทน

ผู้สอบบัญชีจากบริษัทสอบบัญชีอื่นนอกเหนือจากนั้น ส่วนประเภทของธุรกิจถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท เช่นกัน คือ 1 แทนกิจการประเภทครอบครัว และ 2 แทนกิจการที่ไม่ใช่กิจการครอบครัว อายุของกิจการถูกวัดจากปีที่กิจการตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน ความเสี่ยงทางการเงินก็วัดจากอัตราส่วนหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น (Debt ratio) ส่วนความสามารถในการทำกำไรของกิจการ การศึกษาครั้งนี้จะวัดมาจากกำไรสุทธิหารด้วยส่วนของผู้ถือหุ้นของกิจการจากงบกำไรขาดทุนและงบแสดงฐานะการเงิน การนับค่าในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 2 ครั้ง โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย และนำผลรวมจากการนับค่าดังกล่าวหารด้วยจำนวนครั้งที่ทำการเก็บข้อมูลเพื่อจะได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากขึ้น การวิเคราะห์ของมูลในการศึกษาครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์คุณลักษณะ (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์สมการถดถอยแบบหลายตัวแปร (Multiple regression model) ซึ่งการวิเคราะห์นี้เป็นที่นิยมใช้มากในงานวิจัยเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (Ho and Taylor, 2007; Newson and Deegan, 2002).

ผลการศึกษา

จากกลุ่มตัวอย่าง 50 บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีถึง 48 บริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของตนเอง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 96 (ดูจากตารางที่ 2) ทั้งนี้ปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 1,065 คำต่อบริษัท ในส่วนตำแหน่งของข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีนั้น บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยนิยมเปิดเผยในหัวข้อการกำกับดูแลที่ดีของกิจการถึง 41 บริษัท (ร้อยละ 82) หัวข้อความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นจำนวน

37 บริษัท (ร้อยละ 74) หัวข้อการรายงานของผู้บริหาร 23 บริษัท (ร้อยละ 46) หัวข้อการจัดการความเสี่ยง จำนวน 20 บริษัท (ร้อยละ 40) หัวข้อรางวัลของบริษัท จำนวน 10 บริษัท (ร้อยละ 20) หัวข้อนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 8 บริษัท (ร้อยละ 16) และหัวข้อการรายงานการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีก 5 บริษัท (ร้อยละ 10)

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้แบ่งบริษัทจดทะเบียนออกเป็น 8 กลุ่มอุตสาหกรรม ประกอบด้วย กลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและการเกษตร กลุ่มอุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค กลุ่มอุตสาหกรรมการเงิน กลุ่มอุตสาหกรรมอุตสาหกรรม กลุ่มอุตสาหกรรมวัสดุและการก่อสร้าง กลุ่มอุตสาหกรรมพลังงาน กลุ่มอุตสาหกรรมบริการ และกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี แต่จากกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ พบกลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเพียง 7 กลุ่มอุตสาหกรรม ขาดเพียงบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค ตารางที่ 3 แสดงการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างแยกตามประเภทของกลุ่มอุตสาหกรรม จากผลการศึกษาพบว่าบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรกรรมและอาหาร กลุ่มอุตสาหกรรมการเงิน กลุ่มอุตสาหกรรมอุตสาหกรรม กลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรธรรมชาติและกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี มีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีในทุกบริษัทที่มีการเก็บข้อมูล ยกเว้นเพียง 2 กลุ่มอุตสาหกรรม คือ กลุ่มอุตสาหกรรมวัสดุและการก่อสร้าง และกลุ่มอุตสาหกรรมบริการ ในด้านปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก็มีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีสูง ตัวอย่างเช่น บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมพลังงานมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 1,889.33 คำในรายงานประจำปี บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอุตสาหกรรมเปิดเผยข้อมูลจำนวน 1,774 คำ และบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและการเกษตรจำนวน 1,214.75 คำ ในขณะเดียวกัน

ตารางที่ 2 การเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี

เนื้อหา	จำนวนบริษัท	ร้อยละ
จำนวนบริษัทที่เปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม (จำนวนคำเฉลี่ย 1065.02 คำ)	48	96
ตำแหน่งของการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม		
การกำกับดูแลกิจการ	41	82
ความรับผิดชอบต่อสังคม	37	74
รายงานผู้บริหาร	23	46
การจัดการความเสี่ยง	20	40
รางวัลด้านสิ่งแวดล้อม	10	20
นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม	8	16
การพัฒนาอย่างยั่งยืน	5	10

บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ ก็มีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมต่ำเช่นกัน ตัวอย่าง เช่น บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีเปิดเผยข้อมูล

ด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 446.25 คำ บริษัทในกลุ่ม อุตสาหกรรมบริการเปิดเผยข้อมูล จำนวน 524.80 คำ และบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมการเงิน จำนวน 558.90 คำ

ตารางที่ 3 การเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมแยกตามกลุ่มของอุตสาหกรรม

กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวน ตัวอย่าง	บริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูล		จำนวนคำ (เฉลี่ย)
		จำนวน	ร้อยละ	
เกษตรกรรมและอาหาร	4	4	100	1214.75
การเงิน	10	10	100	558.90
อุตสาหกรรม	3	3	100	1774.00
อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	7	6	85.71	1110.86
ทรัพยากรธรรมชาติ	12	12	100	1889.33
บริการ	10	9	90	524.80
เทคโนโลยี	4	4	100	446.25
รวม	50	48	96	1065.02

ตารางที่ 4 เปิดเผยเกี่ยวกับหัวข้อของการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี ซึ่งถูกแบ่งออกเป็น 22 หัวข้อตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งผลการศึกษพบว่า กลุ่มบริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเฉลี่ยมากกว่า 100 คำ มีจำนวน 3 หัวข้อ คือ หัวข้อกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม หัวข้อนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม และหัวข้อการจัดการของเสีย ส่วนหัวข้อที่ไม่ได้รับความนิยมาจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

แห่งประเทศไทย ประกอบด้วย การตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงที่ดิน ต้นทุนการพัฒนาและการปรับปรุงและการบัญชีต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากไม่มีบริษัทใดเลยเปิดเผยข้อมูลในหัวข้อดังกล่าวในรายงานประจำปีเลย นี่อาจเป็นเพราะบริษัทไม่ได้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในหัวข้อดังกล่าว และ/หรือประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายรวมถึงมาตรฐานว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในหัวข้อดังกล่าวด้วย

ตารางที่ 4 หัวข้อการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี

ลำดับ	หัวข้อของการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม	จำนวนคำ (เฉลี่ย)
1.	กิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม	265.74
2.	นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม	149.26
3.	การจัดการของเสีย	103.64
4.	การจัดการมลภาวะทางอากาศ	88.54
5.	การจัดการความเสี่ยง	71.64
6.	การจัดการพลังงาน	69.00
7.	การยินยอมทำตามมาตรฐาน กฎหมาย	65.90
8.	ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม	55.08
9.	การจัดการมลภาวะทางน้ำ	39.54
10.	รางวัลด้านสิ่งแวดล้อม	27.88
11.	การให้การศึกษาและฝึกอบรม	25.76
12.	การจัดการมลภาวะทางเสียง	24.04
13.	การจัดการผลิตภัณฑ์	21.86
14.	เป้าหมาย	17.28
15.	การรายงานการพัฒนาอย่างยั่งยืน	13.66
16.	การจัดการฝุ่น	12.58
17.	การจัดการกระบวนการผลิต	11.80
18.	การฟ้องร้อง ค่าปรับ	1.82

การศึกษาค้นคว้านี้ใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยแบบหลายตัวแปร (Multiple regression model) ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกับปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อปริมาณการเปลี่ยนแปลงข้อมูล อันประกอบด้วยขนาดของบริษัท ชนิดของอุตสาหกรรม

ลักษณะของเจ้าของ ประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการ ลักษณะผู้ตรวจสอบบัญชี ประเภทของธุรกิจ อายุของกิจการ ความเสี่ยงทางการเงิน และความสามารถในการทำกำไร ซึ่งเริ่มจากการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละตัว โดยใช้วิธีหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's correlation) ตามตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 การทดสอบค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation)

Variables	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. En disclosures	1.00	-.121	-.612**	.365**	.339**	-.165	.082	-.336**	.290*	.151
2. Year		1.00	.286*	-.012	.159	.253*	-.078	.044	.179	-.117
3. Type			1.00	-.358**	-.219	.133	.062	.127	-.149	-.097
4. Size				1.00	.708**	.241*	.050	-.078	-.077	.099
5. Profit					1.00	.204	.142	-.257*	.030	.022
6. Risk						1.00	-.106	.011	.038	-.025
7. Audit							1.00	-.610y	.149	-.064
8. Ownership								1.00	-.161	-.232
9. Country									1.00	-.196
10. Family										1.00

* นัยสำคัญที่ระดับ 0.05, ** นัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ตามตารางที่ 5 ผลการศึกษาพบว่าขนาดของกิจการ ความสามารถในการทำกำไร และประเทศของกิจการสำนักงานใหญ่ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี ในขณะที่เดียวกันลักษณะของชนิดกิจการ และประเภทของเจ้าของกิจการมีความสัมพันธ์เชิงลบกับปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม แต่ผลการศึกษาครั้งนี้ไม่พบความสัมพันธ์ของปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมกับอายุของกิจการ ความเสี่ยงทางการเงิน ประเภทของผู้ตรวจสอบบัญชี และชนิดของธุรกิจ

ตารางที่ 6 แสดงผลของการหาอิทธิพลระหว่างตัวแปรตาม คือ ปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยการนับค่ากับตัวแปรอิสระ 9 ตัวแปร ได้แก่ ขนาดของบริษัท ชนิดของอุตสาหกรรม ลักษณะของเจ้าของ ประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการ ลักษณะผู้ตรวจสอบบัญชี ประเภทของธุรกิจ อายุของกิจการ ความเสี่ยงทางการเงิน และความสามารถในการทำกำไร ซึ่งใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยแบบหลายตัวแปร (Multiple regression model) ในการหาอิทธิพลตามสมการ ดังต่อไปนี้

Environmental disclosures (word count)	=	$a_1 + b_1 \text{ Year} + b_2 \text{ Type} + b_3 \text{ Size} + b_4 \text{ Profit} + b_5 \text{ Risk} + b_6 \text{ Audit} + b_7 \text{ Ownership} + b_8 \text{ Country} + b_9 \text{ Family}$
โดย En disclosures	=	ปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม (จำนวนนับคำ)
Year	=	จำนวนปีที่กิจการก่อตั้ง
Type	=	ลักษณะของอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
Size	=	ขนาดของกิจการ
Profit	=	ความสามารถในการทำกำไร
Risk	=	ความเสี่ยงทางการเงิน
Audit	=	ลักษณะผู้ตรวจสอบบัญชี
Ownership	=	ลักษณะของเจ้าของ
Country	=	ประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการ
Family	=	ประเภทของธุรกิจ

ผลการศึกษาพบว่าลักษณะของอุตสาหกรรม และประเภทของเจ้าของกิจการมีผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมของบริษัทในรายงานประจำปี แต่ขนาดของบริษัท ประเทศของผู้ก่อตั้งกิจการ ลักษณะผู้ตรวจสอบบัญชี ประเภทของธุรกิจ

อายุของกิจการ ความเสี่ยงทางการเงิน และความสามารถในการทำกำไร ไม่มีผลต่อปริมาณของการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผลการศึกษาก็จึงสนับสนุนสมมติฐานเพียง 2 ข้อ จาก 9 ข้อทั้งหมด

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์สมการถดถอยแบบหลายตัวแปร (Multiple regression model)

Model	Un-standardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	4594.386	1395.771		3.292	.002**
YEAR	2.132	11.882	.024	.179	.859
Type	-825.532	229.784	-.435	-3.593	.001**
Size	-.001	.001	-.189	-.968	.339
Profit	.021	.014	.320	1.538	.132
Risk	-44.044	24.499	-.209	-1.798	.080
Audit	-659.876	375.460	-.251	-1.758	.086
Ownership	-1180.270	351.558	-.475	-3.357	.002**
Country	367.517	303.851	.131	1.210	.234
Family	20.355	244.531	.009	.083	.934

* นัยสำคัญที่ระดับ 0.05, ** นัยสำคัญที่ระดับ 0.01

สรุปผลการวิจัยและคำแนะนำ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อการสืบสวนการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่มีการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และทดสอบเพื่อหาความสัมพันธ์ที่อาจเป็นไปได้ระหว่างปริมาณการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมโดยการนับคำ และปัจจัยที่อาจจะส่งผลต่อปริมาณการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าบริษัทถึงร้อยละ 96 มีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของตน นอกจากนี้ยังพบว่าบริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมสูงที่สุดก็คือบริษัทที่อยู่ในกลุ่มพลังงาน ในขณะที่บริษัทที่อยู่ในกลุ่มเทคโนโลยีเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมต่ำที่สุด ตำแหน่งของการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีที่ได้รับความนิยมที่สุดอยู่ที่การกำกับดูแลที่ดีของกิจการ ส่วนหัวข้อในการเปิดเผยข้อมูลได้รับความนิยมเปิดเผยมากที่สุดได้แก่ กิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการของเสีย ตามลำดับ การศึกษาในครั้งนี้ยังพบว่าปริมาณ

การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์นั้น ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัย 2 ตัว คือ ลักษณะของอุตสาหกรรมและประเภทของเจ้าของกิจการ ซึ่งค้ำกับงานวิจัยในอดีตของ Suttipun และ Stanton (2011) ซึ่งพบความสัมพันธ์ของปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมกับขนาดของกิจการเท่านั้น

เนื่องจากงานวิจัยเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยยังขาดแคลน ทำให้งานศึกษานี้เป็นอีกหนึ่งงานที่ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการวิเคราะห์สมการถดถอยแบบหลายตัวแปร (Multiple regression model) เพื่อศึกษาและหาความสัมพันธ์ของการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและปัจจัยเกี่ยวพัน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้สนับสนุนกรอบแนวคิดตามทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เนื่องจากแม้การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยยังคงเป็นการรายงานตามความสมัครใจ แต่ผลการศึกษาเปิดเผยขอบเขต และปริมาณการเปิดเผย

ข้อมูลที่มากของบริษัทส่วนใหญ่ที่นำมาศึกษา ทำให้ทราบว่าอิทธิพลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเทศไทย (ประเทศกำลังพัฒนา) มีแรงผลักดันให้บริษัทต้องเปิดเผยข้อมูลตามความสมัครใจได้เช่นกัน ในด้านการนำไปปฏิบัติการศึกษาครั้งนี้อาจจะมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต เพื่อการพัฒนาการวางแผนการออกกฎหมายว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อปิดช่องว่างระหว่างกิจกรรมและการดำเนินงานของบริษัท กับความคาดหวังของสังคมและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย นอกจากนี้การศึกษาในครั้งนี้ยังเป็นประโยชน์ในด้านของการเป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับงานด้านการศึกษาเพื่อสิ่งแวดล้อมและสังคมเพราะงานวิจัยนี้ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยที่กำลังพัฒนา ซึ่งมีงานวิจัยด้านนี้ไม่มากเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างไรก็ตามการศึกษานี้

ก็มีข้อจำกัดอยู่บางส่วน เนื่องจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้มีเพียง 50 บริษัท ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มากนักเมื่อเทียบกับงานวิจัยแบบเดียวกันในอดีต รวมทั้งการศึกษานี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาวิจัยปริมาณของข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นเพียงข้อมูลเชิงปริมาณ แต่ไม่ได้พิจารณาคุณภาพของข้อมูลเพื่อใช้ประกอบในการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้นการศึกษาต่อไปในอนาคต ผู้ศึกษาจะพิจารณาทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รวมถึงการศึกษาเหตุผลของการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากทัศนคติของผู้บริหารระดับสูงในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- Adams, C., Hill, W.-Y., & Roberts, C. (1998). Corporate social reporting practices in Western Europe: legitimating corporate behaviour? **British Accounting Review**, 30(1), 1-21.
- Ahmad, N. N. N., & Sulaiman, M. (2004). Environmental disclosures in Malaysian annual reports: a legitimacy theory perspective. **IJCM**, 14(1), 44-58.
- Balal, A. R. (2000). Environmental reporting in developing countries: empirical evidence from Bangladesh. **Eco - Management and Auditing**, 7(3), 114-121.
- Belkaoui, B. H., & Karpik, P. G. (1989). Determinants of the corporate decision to disclose social information. **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, 2(1), 36-51.
- Brammer, S. & Pavelin, S. (2008). Factors influencing the quality of corporate environmental disclosure. **Business Strategy and the Environment**, 17, 120-136.
- Branco, M. C., Eugenio, T., & Ribeiro, J. (2008). Environmental disclosure in response to public perception of environmental threats: the case of co-incineration in Portugal. **Journal of Communication Management**, 12(2), 136-151.

- Carrol, A., & Bucholtz, A. K. (2006). **Business and Society: Ethics and Stakeholder Management**. South western Publishing: Thompson.
- Cheng, L. H., & Fan, H. K. (2010). Drivers of environmental disclosure and stakeholder expectation: evidence from Taiwan. **Journal of Business Ethics**, 96, 435-451.
- Choi, J.-S. (1999). An investigation of the initial voluntary environmental disclosures made in Korean semi-annual financial reports. **Pacific Accounting Review**, 11(1), 73-102.
- Connelly, J. T., & Limpaphayom, P. (2004). Environmental reporting and firm performance: evidence from Thailand. **The Journal of Corporate Citizenship**, 13, 137-149.
- Cormier, D., & Gordon, I. M. (2001). An examination of social and environmental reporting strategies. **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, 14(5), 587-616.
- Cowen, S. S., Ferreri, L. B., & Parker, L. D. (1987). The impact of corporate characteristics on social responsibility disclosure: a typology and frequency-based analysis. **Accounting, Organizations and Society**, 12(2), 111-122.
- Davey, H. B. (1982). Corporate social responsibility disclosure in New Zealand: an empirical investigation, **unpublished working paper Massey University, Palmerton North**.
- Deegan, C. (2001). **Financial Accounting Theory**. Roseville, NSW: McGraw-Hill Book Company Australia Pty. Limited.
- Deegan, C. M., & Gordon, B. (1996). A study of the environmental disclosure practices of Australian corporations. **Accounting and Business Research**, 26(3), 187-199.
- Donaldson, T., & Preston, L. (1995). The stakeholder theory of the corporation: concepts, evidence and implications. **Academy of Management Review**, 20(1), 65-91.
- Freeman, R. E., Harrison, J. E., & Wick, A. C. (2007). **Managing for stakeholders: survival, reputation and success**. New Haven, CT: Yale University Press.
- Gray, R., Collison, D., & Bebbington, J. (1998). **Environmental and social accounting and reporting**. London: ICAEW.
- Gray, R., Kouhy, R., & Lavers, S. (1995). Corporate social and environmental reporting: a review of the literature and a longitudinal study of UK disclosure. **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, 8(2), 47-77.

- Guthrie, J & Parker, L. (1990). Corporate social disclosure practice: a comparative international analysis. **Advances in Public Interest Accounting**, 3, 159-176.
- Hackston, D., & Milne, M. J. (1996). Some determinants of social and environmental disclosures in New Zealand companies. **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, 9(1), 77-108.
- Ho, L. J., & Taylor, M. E. (2007). An empirical analysis of triple bottom-line reporting and its determinates: evidence from the United States and Japan. **Journal of International Financial Management and Accounting**, 18(2), 123-150.
- Inchausti, G. B. (1997). The influence of company characteristics and accounting regulation on information disclosed by Spanish firms. **European Accounting Review**, 6(1), 45-68.
- Islam, M., & Deegan, C. (2010). Media pressures and corporate disclosure of social responsibility performance information: a study of two global clothing and sports retail companies. **Accounting and Business Research**, 40(2), 131-148.
- Iu, J., & Batten, J. (2001). The implementation of OECD corporate governance principles in post-crisis Asia. **The Journal of Corporate Citizenship**, Winter 2001, 47-62.
- Jahamani, Y. F. (2003). Green accounting in developing countries: the case of U.A.E. and Jordan. **Managerial Finance**, 29(8), 37-45.
- Joshi, P. L., & Gao, S. S. (2009). Multinational corporate social and environmental disclosures (CSED) on web sites. **International Journal of Commerce & Management**, 19(1), 27-44.
- King, P. L., & Lenox, M. (2001). Does it really pay to be green. **Journal of Industrial Ecology**, 5(1), 105-116.
- Kolk, A., Walhain, S., & Wateringen, S. (2001). Environmental reporting by the Fortune Global 250: exploring the influence of nationality and sector. **Business Strategy and the Environment**, 10(1), 15-28.
- Kuasirikun, N., & Sherer, M. (2004). Corporate social accounting disclosure in Thailand. **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, 17(4), 629-660.
- Lint, L. W. (2009). Corporate social and environmental disclosure in emerging securities markets. **North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation**, 35(1), 1-32.
- Llena, F., Monera, J. M., & Hernandez, B. (2007). Environmental disclosure and compulsory accounting standards: the case of Spanish annual reports. **Business Strategy and the Environment**, 16, 50-63.

- Mathur, L.K., & Mathur, I. (2000). An analysis of the wealth effects of green marketing strategies. **Journal of Business Research**, 50, 193-200.
- Newson, M., & Deegan, C. (2002). Global expectations and their association with corporate social disclosure practices in Australia, Singapore, and South Korea. **The International Journal of Accounting**, 37, 183-213.
- Ng, L. W. (1985). Social responsibility disclosures of selected New Zealand companies for 1981, 1982, and 1983, Occasional paper No.54. **Massey University, Palmerton North**.
- Niskala, M., & Pretes, M. (1995). Environmental reporting in Finland: a note on the use of annual reports. **Accounting, Organizations and Society**, 20(6), 457-466.
- Patten, D. (1992). Intra-industry environmental disclosures in response to the Alaskan oil spill: a note on legitimacy theory. **Accounting, Organizations and Society**, 17(5), 471-475.
- Raar, J. (2002). Environmental initiatives: towards triple-bottom line reporting. **Corporate Communications**, 7(3), 169-183.
- Rahman, S. A. B. A., Yusoff, R. B., & Mohamed, W. N. B. W. (2010). **Environmental disclosures and financial performance: an empirical study of Malaysia, Thailand, and Singapore**. 22 November 2010, 29(2), 46-58
- Ratanajongkol, S., Davey, H., & Low, M. (2006). Corporate social reporting in Thailand, the news is all good and increasing. **Qualitative Research in Accounting & Management**, 3(1), 67-83.
- Roberts, R. (1992). Determinants of corporate social responsibility disclosure: an application of stakeholder theory **Accounting, Organizations and Society**, 17(6), 595-612.
- Schipper, K. (1981). Discussion of voluntary corporate disclosure: the case of interim reporting. **Journal of Accounting Research**, 19, 85-88.
- Secci, D. (2005). The Italian experience in social reporting: an empirical analysis. **Corporate Social Responsibility and Environmental Management**, 13, 135-149.
- Stanwick, P., & Stanwick, S. (2006). Corporate environmental disclosure: a longitudinal study of Japanese firms. **Journal of American Academy of Business**, 9(1), 1-7.
- Stray, S., & Ballantine, J. (2000). A sectoral comparison of corporate environmental reporting and disclosure. **Eco - Management and Auditing**, 7(4), 165-177.

- Suttipun, M., & Stanton, P. (2011). **Determinates of environmental reporting in corporate annual reports of the Stock Exchange of Thailand (SET)**. (23 August 2011), http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1867823
- Tagesson, T. Blank, V., Broberg, P & Collin, SO. (2009). **What explains the extent and content of social and environmental reporting in Swedish listed corporations**. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 16, 352-364.
- Tai, B. Y. K., Au-Yueng, P. K., Kwok, M. C. M., & Lau, L. W. C. (1990). Non-compliance with disclosure requirements in financial statements: the case of Hong Kong companies. **The International Journal of Accounting**, 25(4), 540-557.
- Villiers, C. D., & Staden, C. J. V. (2011). Where firms choose to disclose voluntary environmental information. **Journal of Accounting and Public Policy**, 1-22.
- Wallace, R. S. O., & Naser, K. (1995). Firm specific determinants of the comprehensiveness of mandatory disclosure in the corporate annual reports of firms listed on the Stock Exchange of Hong Kong. **Journal of Accounting and Public Policy**, 14(2), 311-368.
- Williams, S. M. (1999). Voluntary environmental and social accounting disclosure practice in the Asia-Pacific region: an international empirical test of political economy theory. **The International Journal of Accounting**, 34(2), 209-238.
- Wiseman, J. (1982). An evaluation of environmental disclosures made in corporate annual reports. **Accounting, Organizations and Society**, 4(1), 123-133.